

A Z Á L O M *)

EGY üdvöz, titkos rengeteg!
Légy üdvöz, béke-hon!
Oh, mily örömmel pihenek
Itt szent virányidon!
Mint hű arája ajakán
A harczi csüng a vész után,
Úgy csüngök rajtad én.

Te mint egy gondos hű anya
Mély búmat oszlatoz,
Gyöngéd kézzel nyújtasz nekem
Ezer ajándokot,
Színes lepét és madarat,
Mely szívűdítő dalokat
Tud vigan zengeni.

S ha feljön méltóságosan
Az öreg holdvilág,
És sötét árnyat fest alá
Az óriási ág;
Ha fölrezen a falevél
És titkos nyelveken beszél,
Mit csak a csillag ért;

Ha minden bimbó és virág
Sugárba öltözött,
És megszólalt a csalogány
A sűrű lomb között:
Ah, akkor szívem mélyein
Fölebred minden földi kin
És minden égi kéj!

Igy szól most ifju vándorunk
S a nyugvó napra néz,
A mint az ott a hegy mögött
Az esthomályba vész.
Hű paripája ott közel
A buja fűben ellegel,
Prüszköl s föl-fölnyerit.

És lassan-lassan elborul
A táj köröskörül;
Egy régi rom bedőlt fala
Fehérlik egyedül;
Úgy áll ott mint egy koponya,
Kerekre pusztult ablaka
A szemüregé rajt.

A vár mögött rég templom állt:
Még ép sok ívezet,
Mint összekulcsolt nőkezek
Áhitják az eget.
Még látsz néhány oszlopszatot,
Mit az idő nem ingatott
S a vész pulyán került.

A várudvarnak közepén
Egy lovag szobra áll;
A földön hever jobb keze
Rongált lábainál;
És ott a büszke szem alatt
A repkény szála elszalad
S befonja a fejet.

Ez kút volt sok idő előtt,
Itt sürgött egykoron
A harcra kész aprósereg
Pirosuló hajnalon,
S míg vizet egy s más késve mert,
Nyertve várta a vedert
A büszke harczi mén.

Itt volt e kormos fal alatt
A konyha, úgy hiszem;
Fejét itt törté a szakács
Izletes étkeken;
A kuktán nyugvók vaskeze,
A kotyvasztás nagymestere
Így lett belőle is.

Itt e beomló szögleten,
Itt állt a hegedős,
Ki lanttal bájos énekes,
És karddal deli hős.
Mint langy tavaszi fuvalom,
Úgy szólt e férfajakon
A szerelem dala.

Oh szép lovagkors éneked!
Te rég letűnt világ!
Az égen fényes csillagok,
A földön hársvirág,
És bájos nő az ablakon,
És magyar dal az ajkakon
S a szívben szerelem.

Hát mind ez érzés, mind e láng
A semmibe veszett?
Elhordta-e az esti szél
Az örök esküket?
Hát mind e vágyó szerelem
Csak álom volt, vagy annyi sem,
Hogy nyomot nem hagyott?

Mivé lett, oh! a biborajk,
Mely itt hűs éjeken
Hő csókra vágyva sugdosá:
Szeretlek, kedvesem!
Mivé levének a szemek,
Melyek örömmel csüngtenek
Az ifju ajkain?

Hatalmas bolthajtás alatt
S az ősi sir felett
Keresgetve a kő között
Egy varju lépeget.
Ez volt a vár kriptája itt;
Az ősi czimer darabjait
Még föl is lelheted.

A vén várjú most megőrül, —
A porban csontra lel;
E csont a várhölgy úja volt,
Ki ép ezt tartva fel,
Szerelmi vágy és csók között
Örök hűséget esküdött
A hegedős ölén.

„Oh, hagyjuk az ábrándozást!
Sohajt föl Elemér.
Az élet csupa hervadás
És végre mit sem ér.
A sorsnak bölcs beszédeit
Szedjük be bár begyünkbe mind,
Okosbak nem leszünk.

A szopós gyermek és a bölcs,
A bamba és tudós
Egy röffel méri a jövőt
És csak a múltra jós.
S mi a jövő, a sors felel:
„Itt minden szépek veszni kell!”
Minek hát a világ?”

A puha fűbe fekszik
A békétlenkedő,
S az éj csodás álmregét
Fáradt lelkébe sző:
Legott hall titkos suhogást
És lát körül sok fényparázst
És kőszá lángokat.

Föltűnik most a vár fokán
Egy magas csontalak;
Börkaczagány foszlányai
Vállára omlanak;
És kürtöt tart a csontos újj,
S éjjelt jelentve belefűj
Ijesztő hangokon.

A kriptá iveri alól
Nagy menet közeleg;
Kongó lépéseik alatt
Az egész vár remeg.
Sok csuhás pap s komor vitéz,
Üres szemök üresbe néz,
És foguk vigyorog.

Elöl az ara lépeget,
Arczát fátyol fedi,
És jobbra, balra két vitéz
Csontkarján vezeti;
Az egyik meztelábasan,
De sarkantyúja gondosan
Bokára verve püng.

A násznagy lassan lépeget
A vőlegény mögött
És búsul, hogy a cifra toll
Kucsmáján letörött.
Fölkéri hát atyjafiát,
Ez megzörrenti oldalát
S egy bordát tűz oda.

A templom ablakába most
Pirosuló fény dereng,
S egy láthatatlan orgona
Sivítva, búgva zeng.
És künn a rémes nászcsapat
Ordítva ejt oly szavakat,
Mit lesni borzadály.

„Oh jaj! oh jaj!” vihognak ők,
„Remegjétek, ti hitszegők!”
A föld fölött, a föld alatt
Az eskü csak kötés marad!
Mert minden eskü, melyet ott
A nyelv a hűsnak fogadott
És hitszegően feledett,
Azt itt e csontnak tartja meg,
Így hangzik a kötés!”

És ime méltóságosan
A rémes nászi nép
Ez ünnepély szokásaként
A szentegyházba lép.
Az összedőlt oltár fölött
Egy palliumba öltözött
Püspöknek váza áll.

Az ara éghez emeli
A fehér csontkezet,
De im egy ujját lát csupán
A bámuló sereg.
„Hol van az ujjad, hitszegő?
Te becsuteln, vágy úzte nő!”
Így hangzik mindenütt

A vőlegény szörnyülködik
S az ajtóhoz szalad,
De ime ott elébe áll
Egy magas csontalak.
„Im itt az újj, szép vőlegény!
Az első eskü az enyém
És így a nő is az!”

„Oh szörnyű botrány! csúf eset!”
Sivít a bösz sereg.
„A másik egykor férje volt,
És most ez nyerte meg?
Nem! nem! az meg nem esheti!
Az embert azért esketik,
Hogy itt is egy legyen!”

Hisz bizonyoságot teszték itt,
Hogy nincs erőbe már
A földi frigy esküje itt,
Hol új nász üdvé vár!
Így szól a magas csontalak,
S úgy döbörögnék a szavak,
Mint kút mélyén a kő.

Megszólal újra a vitéz
S rekedten fölnevet:
„Eh, hagyjuk a vitatkozást!
Itt célhoz nem vezet.
Hadd válasszon a nő maga!
Ez férje volt, én dálnoka,
Lássuk, ki kell neki?”

A hölgy letépi fátyolát
S a dálnokhoz siet
És összecsapja hevesen
A vézna csontkezet.
Mint aki követ köre ver,
Így hangzik föl a csonttenyer
Koppanva rémesen.

„Tied vagyok, így szól a hölgy,
Tied, oh dálnokom!
Veled a nyirkos föld alatt
Örömmel ellakom!
Inkább te veled sirba' lent,
Mint evvel palotába' fent.
Mert ötlet gyűlölöm!”

Jövel, oh édes dálnokom,
És hűnyd le szemedet!
Csak arra gondold, mi valék,
S ne nézd e tetemet.
Te vagy uram, és senki más,
Mögöttem járok, hogy ne láss,
És meg ne undorodj.

S a sirban lent oh hajtsd reám
Imádott fejedet!
En karjaimmal őrizem
Két szemüregedet;
Két kezemet tartom elé,
Hogy föld ne hullhasson belé,
S megőrzöm gondosan.”

Kezet fog most a szörnyű pár
És gyorsan közeleg...
Így álmódja ezt Elemér
S ijedten fölremeg.
És ime kevés perc után
Fölebred, s nyíló ajakán
A mély sóhaj kitör.

GR. ZICHY GEZA.

Appenzeller Ländli.

— Svájci naplóműből. —

Irta: b. Pongrácz Emil.

(Vége.)

A SÁNTIS hókoronáját gyémánt fényben ragyogtatá a verőfény, — délnék fekvő tündéri völgyben vigan legelészve kolompolt a nyáj és gulya, egy-egy pásztorfiu végig hasalt a puha fűvön és a felhők járását vizsgálta, — jobbra szerény pásztor-gunyhók bizalmasan simulnak a hegyoldalhoz s kéri, hogy védje meg gyöngye földelőket a dühöngő vihar-tól. Hellyel-közzel egy-egy kis hegyi ér csörgeteg locssanása vonja magára figyelmünket, mely ide-oda ugrál keskeny sziklamedrében.

Az „Altema” (a nép „alte mam”-nak is hívja, s mind a két nevet az egykori st. galleni apát „altus mons” elnevezéséből csinálta), nagy mogorván bá-

mult le az alatta folyó törpe dolgokra. Óriási oldalán itt-ott egy-egy zöld foltocskát pillant meg az ember, s azt hiszi hogy az egy csomó fűszál, vagy valami apró bokor, pedig mindannyi egy-egy óriási fenyőtömb.

Az egész vidéket még varázsozabbá teszi az éltető nyári reggel virító tündére. Minden az újra-ébredés zománczát hordja magán. . . .

Nemsokára a „Bommenalp”-hoz érkezünk, hol a vakmerően ég felé törő sziklagúla kötél le figyel-memet. Egyik oldalán óriási kőhalom, melyből mély repedések sötét árnya csodálkozva bámul rád, mintha titánok rossz kedvükben dobálták volna össze-vissza; a másik oldalán egyenes sziklafal, mintha mesterségesen építették volna ide; körül-lötte virágos mező terül el, ezen ellenben nem nő se fű, se virág, de még moha se, s mint vezetőm mondá, madár se repül ide soha. Sötétén, mogor-

ván bámul a futó felhőkre, s átkozza őket, hogy égető szomját meg nem enyhítik, s átkozza a vég-zetet mely őt e zord magányba dobt. Lába előtt sok ügyetlen, faragatlan kődarab fekszik nyugodt közönnyel, mintha ott született volna, pedig bő-szült fergetegeket dobálták le őket, és e mélységben örök unalomra kárhoztatták.

Vezetőm elbeszélé, hogy e szikla helyén egy-kor régen szép és gazdag legelő volt. Egy szivte-len pásztor tanyázott itt, aki derék bojtárjával na-gyon kegyetlenül bánt. A szegény fiunak éjjel-nap-pal dolgoznia kellett, de soha se birt semmit gazdája kedvére tenni. Ez örökké és mindenben gáncsokodott. Bére sok kemény ütleget volt, és minden hétre legalább öt napi koplalás. A fiú zúgolódás nélkül tűrte a kegyetlen bánásmódot. A nyár vége felé a gazda haza hajtotta a gulya egy

részét, a többi pedig a bojtárra bízta és szörnyű káromkodások között kijelenté: hogy ha valami hiba esik, kitekeri a nyakát. Mikor a fiú napi munkáját elvégezte, a gunyhó felé irányzta lépéseit, — mely ott állott a mostani szikla helyén, — hogy itt fekete kenyérből álló estebédjét elköltse, s azután nyugalomra hajtja fáradt fejét. De menyire elbámolt, mikor a gunyhó körül egészen idegen alakokat pillantott meg. Megrémlve tántorodott vissza, s még az éhségről is megfeledkezett. A furcsa emberek a helyett hogy bántották volna, barátságos szöveget intéztek hozzá, leültették maguk közé s jó ételeket adtak neki. A szegény fiú egészen magán kívül volt e jó és soha nem tapasztalt bánásmódtól. A rejtélyes emberek főnöke azt mondta neki: hogy válasszon e három ajánlat közül, vajjon mit ohajtana inkább, szépen „locken“ (énekelni), — „zauren“ (kurjongatni), — vagy „wiehelen“ (a teheneket hívni). A bojtár az első választá. Ekkor a főnök felkelt, jobb kezét a fiú fölé tette, mire ez elájult. Csak reggel ébredt fel, s nem látott maga körül semmit, ami az idegen emberekre emlékeztette volna. Azt hitte: hogy az egész álom volt. Jól tartotta a rá bízott marhát, azután haza hajtotta. Itt megpróbálta, hogy igazán tudja-e a mesterséget, melyről álmódott. Megállt a tehenek között, s elkezdett énekelni. Valamennyi tehen egyszerre hozzá futott, szép énekére jó kedvűen kezdett bögni, azután annál jobbizően harapdálta a füvet. Minden ember csodálkozott a fiú tudományán, s mindenki dicsérrel halmozta el. Ugy mint ő senki se tudott énekelni az egész vidéken. A szívtelen gazda irigységtől gyötörve durván támadta meg a fiút, hogy vallaná be legott miféle ördögi mesterség útján jutott ehhez a tudományhoz. A bojtár nyíltan elbeszélte azt, ami vele történt. A gazda egyben elhatározta, hogy a legelőn hátrahagyott „Gschiff und Gschirt“ (az alpesi gazdálkodáshoz szükséges szerszámok) ő maga hozza le, s a szép éneklést az idegenektől megtanulja. Csakugyan el is ment. Mikor se második, se harmadnapra nem tért vissza, megijedt az atyafisága, hogy valami baja esett. A bojtárt tüstént útnak indították. A szegény fiú majd nyavalyássá lett ijedtében, mikor gazdája testét a kunyhó előtt megnyúzva, bőrét pedig a napra kiterítve találta. Ész nélkül szaladt haza, hogy e szörnyű történetet elbeszélje. Rögtön a legbátrabb embereket küldötték fel, hogy legalább a holttestet hozzák le. Mikor ezek felértek ah egyre: ennek is hült helyét találták. Sőt a gunyhóra sem akadtak rá, de még a szép legelőt se látták többé, mert ez a borzasztó szikla és kőrakás az egészet eltemette. A kőhalom évről-évre szaporodik, és ez az elátkozott hely hangosan hirdeti: hogy isten megbünteti a kegyetlenséget. Azóta nincs is e vidéken szívtelen pásztor, mindegyik úgy bánik bojtárjával mintha édes fia volna. . . .

Utunk innen egy kis házhoz vezet, mely szerényen vonul meg a körülötte viruló kőrőfák árnyékában. Félgyunyhó, fél vendégház, melyet a vidéken „zum Aescher“ név alatt ismernek, hol minden utas megpihen, s melynek vén gazdasszonya arról nevezetes, hogy felségesen tudja a pisztrángot készíteni. Egy angol három hónapot töltött itt, mint mondják nem annyira a vén asszony, mit inkább a pisztráng kedvéért, mely ő maga halászott ki a közeli tóból, hol e finom hal nagy mennyiségben tenyészik. Kaphatsz itt westfalai sódort is, melyet St. Gallenből hoztak, sőt tokaji bort is, amely ugyan a Hegyalját ép oly kevéssé látta mint Jeruzsálemet, de azért akad olyan boldog halandó, aki elhiszi hogy magyar „nektárt“ iszik. A kis ház annyira be van rendezve, hogy több embernek éjjeli szállást is adhat; a szerény hajlékból egy pár év múlva valószínűleg óriási „Schweitzerhof“ női ki-magát, — nem kell hozzá egyéb, csak hogy divatba hozzák. Az utazók nagy része itt be szokott várni egy-egy vihart, mely e vidéken igen gyakori, és borzasztóan szép.

Innen a sziklafalba vert sikos, keskeny gyalogútnak kell tovább mászni, mely karfával van ellátva; e nélkül valószínűleg istenkísértés lenne itt járni. Ez a mesterségesen vagdalt, s inkább kecs-

X. Leo pápa és udvara.

mely a levegőben szerte hull, s a ragyogó verőfényen aranyos parányokká változik.

A fahidról egyszerre szemünkbe tűnik az átel-lenben szétszaggatott, fantasztikus alakú sziklacsú-cson fekvő „Wildkirchli“, melynek szeszélyes kör-vonalai mintegy ötezer látni magasságban állanak a tenger színe fölött. Minden emberi tanyától el-szigetelten, egykedvűen bámul le az alatta tátongó

meredélyekre. A zord szikla mellett sötét erdő szegélyezte kis alpesi legelő terület, s így egyszerre vadregényes hegyi tájkép és szelíd völgy áll szemünk előtt. Az óriási kőhalom az alatta elnyúló boltozatos szikla-üreggel — melynek terjedelme körülbelül 18 láb hosszú, és 15 láb széles, — sa-játságos egészet képez. Az üreg elejét szerény oltár foglalja el, a falba pedig üldőhelyek vannak

vájva. A természet keze alkotott ide titokszerű módon sziklatemplomot a jámbor pásztorok szá-mára. Nem jár ide soha a vallássóságot színlő, látni és láttatni óhajtó selyemruhás erkölcsstelen-ség; szerény pásztorok borulnak itt le e szent magányban, s egyszerű de lelkek mélyéből eredő fohászukat elrebeve, vidáman sietnek tovább napi munkájuk után.

E rejtélyes barlangról annyit tudnak, hogy 1610-ben fődőzték fel, s születte faoltár, porladozó keresztet és emberi csontokat találtak benne. Az egész remete-fészket egy pár évvel később dr. Ull-mann Pál lelkes saját költségén lakható állapotba helyezte, s ő építtette a karcsú kis kápolnát is a sziklacsúcs tetejére. Nemsokára ő maga jött ide lakni e szörnyű magányba, hol a pásztoroknak

gatás költsége, s az ide vezető utat és hidat is ebből tartják fenn.

A barlang mélyében több évvel ezelőtt egy öreg remete lakott. Épen száraz galyat gyűjtögetett a hosszú télre, mikor a sikos szikláról lecsúszva, a mélységbe esett és szörnyen halt. A „Fremden-buch“ ezekkel a szövegekkel emlékszik meg róla: „Den vierten November 1853 Mittags 11 Uhr ist der

dorodott a léha tömeg maszlagos kedvteléseitől: az jőjön ide, és pihenjen meg itt ez édes, enyhe magányban, messze, messze a világ zajától, a hova a gúny, irigysége el nem kíséri, a hol a gonosz nyelvek rágalma helyett a madárkák csicseregése-ben, a fák zúgásában, és a legelésző nyáj méla kolompolásában gyönyörködhetik; a kinek feldúlt lelke a templom goth ivei alatt nem tud imád-kozni: az jőjön ide, itt háborítlanul, reszkető szívvel fohászzkodhatik vesztett nyugalmanak visszaszerzéséért. — Jobbnak érzed itt ma-gad, s azt hiszed, hogy közelebb vagy is-tenhez!

Vezető elbeszélte, hogy e sziklaüreg egyszer, régesrégen a hegyi manók királyá-nak volt palotája. Az egész vidéken, minden kristálybarlangban szeretetreméltó kis törpék laktak, kik a jámbor pásztorokat nagyon sze-rették, nyájukat megőrizték minden veszede-lemtől, s a nyíres idején mindig ott ter-mettek, hogy szolgálatukat felajánlják. Éjje-lenként itt a sziklaiban ünnepélyes bucsújára-sokat tartottak, mindig párosan lépegettek egymás után, kicsi kezükben égő gyertyák tartottak, vörös üvegéből készült főveget visel-tek, s gyönyörűen tudtak énekelni. A hosszú barlangon szép rendben keresztül vonultak, s kimentek az „Ebenalp“, hol rendszeren vi-dám táncra keltek; mire pedig reggel lett, szétfutott valamennyi, hogy a pásztoroknak segítségére legyen. — Amióta a régi hit kive-szett az emberekből, ők is láthatatlanokká let-tek

Az öreg felügyelő — aki arra is el van készülve, hogy egy-egy utasnak valami kis harapnivalót, sőt szükség esetén éjjeli szállást is adjon, — meggyújtotta kérészemre fogatékán levő fáklyáját, s behatoltam a sziklaüreg-en túl fekvő hosszú barlangba, mely lehet vagy száz öles, a lecspegő víztől egészen süppedékes, és néhol oly alacsony, hogy való-sággal négykézláb kell benne mászni; de e fáradságot megjutalmazza az; hogy e sötét üregből a főléses „Ebenalp“-ra jut az ember, ahonnan messze terjedő kilátás nyílik; akinek jó szeme van, tiszta időben egészen a Bodent-őig, sőt Bregenzig elláthat.

Beszédes vezetőm elmondá, hogy ha jól gyalogolunk, egy óra múlva elérünk a rejtett barlanghoz, ahol nagy kincs van elásva, s honnan éjjelenként óriási láng csapok ki, azután pedig a „szerencsés alpes“-hez érke-zünk; de érdemesebb lesz a kopár sziklafa-lak között fekvő „Fehlensee“-hez menni, melynek sötét vize oly hideg, hogy semmiféle hal nem tenyészik benne.

A balra fekvő mohos hegyoldalnak me-rész kiszögellésén nagy mennyiségű alpesi ró-zsát és még több nefelejcsét pillantottam meg, mely utóbbi sokkal kekebb és nagyobb mint a síkföldön. Szenvedélyes virágkedvelőhöz illő örömmel siettem fel a nyaktörő helyre, és marokkal téptem a kedves „Alpen-Blümlit“, azután leültem a sziklára, hosszasan néztem le a völgybe, hol a boldog pásztorgyerek jodlirova járkált nyája körül, meg-megsimo-gatta a kolompos úrut, azután ledől a lágy tűre, és hallgatta az erdő zúgását. Azon gon-dolkodám: mennyivel jobb volna egészséges bojtárnak mint idegbeteg kóborlónak lenni! Előtte aranyos szárnyu rovarokak zümmög-tek, örülve rövid lételőknék; a szikla alatt kis hegyi ér rohanva futott végzete útján, fölöttem gyorsan haladtak el a nyári felhők, mint a boldogság órái. Végzetét követi min-den, s végzete mindennek: a halál. A virág és rovar egypár napig, a pásztorfiu egypár évig él . . .

Mielőtt e szép meditációt bevégezhettem volna: valami hába ütött. Azt hittem, hogy már a halál áll mögöttem szörnyű kaszájával, azonban csak egy szakálás kecske volt, mely nyilván megnehezelt, hogy birodalmába tola-kodtam. Rám mereszté szemét, azután me-kegett. Minthogy évek óta bolyongok Helveczia kecsketermő bérzei között, annyit már megtanultam „kecskél“, hogy ezt a mekegést megértettem. A jó állat sőt kért, de nem adhattam neki, mert nem volt; azután megkérdezte: hogy hova megyek? Ezt magam is szeretném tudni. — Cztalanul kö-borlok, vesztett nyugalmamát keresem.

szent beszédek tartott. Öreg cselédjén kívül csak a csicsergő fecskék voltak társai, s mikor ősszel ezek elnémultak, s a pásztorok elhagyták a legelőt s a roppant hófúvatagok végképp elzárták a világtól: oly zord remeteségben élt, a milyennek aligha van párja.

A kápolnának egy kis birtokot is ajándéko-zott, ennek jövedelméből telik ki ma is a tataroz-

Eremit Anton Teszler verunglückt, und wurde todt gefunden auf Pommen in Sail. Requiescat in pace!“ Mikor e szent magányban a kis kápolna ha-rangja megkondul: a legsivárabb kedélyű embert is áhitat fogja el.

Akinek fáj az élet, kinek szíve sebekből sajog, aki csalódva mindenben, fut a világtól, kit a kaján-ság vipera-mardosása embergyűlölővé tett, aki megün-